

T

rainingsgids 2021

Ouderen-/dementiezorg

DEMENTIENET

Versie 4 - augustus 2021

Inleiding

In deze trainingsgids leest u over de verschillende scholingen rondom ouderenzorg die worden aangeboden door DementieNet. Deze scholingen kunnen een waardevolle aanvulling zijn op uw huidige kennis en geven zo meer grip op dementie- en ouderenzorg binnen uw praktijk. Op de volgende pagina's vindt u het scholingsaanbod.

De scholingsmodules zijn tevens ontwikkeld om interprofessioneel samenwerken te verbeteren en zijn daarom geschikt voor verschillende zorgprofessionals die in een wijknetwerk en eerstelijns setting samenwerken. De trainingen worden gegeven door professionals of (ervarings)deskundigen met veel ervaring in de ouderenzorg.

Leiderschapsmodule

In deze serie van drie trainingen staat het thema leiderschap centraal, specifiek gericht op het leiden van netwerken. Deze module is geschikt voor professionals die het netwerktrekkerschap van het DementieNetwerk op zich nemen.

Scholingsmodules op locatie voor aangesloten DementieNetten

Alle scholingsmodules kunnen in het eigen DementieNetwerk, op een wijklocatie worden gevolgd. Een module duurt ongeveer 1 tot 1,5 uur. U bepaalt samen met uw netwerk welke onderwerpen passend zijn. Bij elke scholingsmodule staat vermeld voor welke professionals de trainingen relevant zijn.

Masterclasses: ook voor professionals die niet zijn aangesloten bij DementieNet

Daarnaast biedt DementieNet masterclasses aan waarin twee tot drie scholingsmodules gecombineerd worden. Een masterclass duurt ongeveer een halve dag en biedt de gelegenheid om dieper in te gaan op een bepaald onderwerp. Een masterclass wordt op een centrale locatie gegeven en is ook geschikt voor professionals (en andere geïnteresseerden) die niet bij DementieNet zijn aangesloten.

Heeft u interesse? Dan vindt u op pagina 40 de praktische zaken met betrekking tot de organisatie en kosten. Wij wensen u veel leesplezier toe. Laat u verrassen door de mogelijkheden!

Minke Nieuwboer, coördinator DementieNet/onderzoeker
Joanna van den Bergh, projectassistent DementieNet

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Inhoudsopgave	3
Leiderschapsmodule	5
Leiderschap in een netwerkorganisatie.....	5
Scholingsmodules op locatie	7
Vroege signalen	7
Meetinstrumenten cognitief functioneren.....	8
Onbegrepen gedrag bij dementie.....	9
Ervaringsdeskundigheid van mantelzorg	11
Gezamenlijke doelbepaling bij dementie	12
Familiesysteem	13
Signalering in de palliatieve fase.....	14
Terminale zorg in de palliatieve fase	15
Advance care planning.....	17
Dementie, Delier, Depressie (3D's).....	18
Ouderenmishandeling	19
Zorgmijders	21
Rijvaardigheid	23
Dementiediagnostiek.....	24
Easycare introductie	26
Interprofessionele samenwerking	27
Multidisciplinair zorgplan	28
Medicatiebeoordeling in de praktijk.....	29
Antibiotica en samenwerken met de apotheek.....	30
Valpreventie.....	31
Mondzorg bij dementie	32
Oudere migranten met dementie: bewustwording.....	34
Oudere migranten met dementie: signalering en diagnostiek.....	35
Aanbod masterclasses	36
Gezamenlijke besluitvorming en doelbepaling bij dementie	36
Palliatieve zorg bij dementie.....	37
Complexe zorgsituaties.....	38
Oudere migranten met dementie.....	39
Overige masterclasses	39
Praktische zaken	40
Intellectueel eigendom	41

Leiderschapsmodule

Leiderschap in een netwerkorganisatie

In deze serie van drie trainingen staat het thema leiderschap centraal, specifiek gericht op het leiden van netwerken (netwerktrekkersrol). Door verschuiving van centrale, naar meer decentrale en lokale zorg, wordt het belang van het aansturen en opbouwen van lokale netwerken groter. Welke stijlen van leiderschap zijn er en waar zitten persoonlijke voorkeuren? Hoe zorg ik voor verbinding tussen netwerkleden van verschillende disciplines? Hoe zet ik mijn persoonlijke voorkeuren en krachten effectief in? Deze workshop biedt inzicht op basis van een aantal modellen rondom leiderschap. De cases en voorbeelden zijn gebaseerd op ervaringen vanuit het DementieNet. Deelnemers zijn zich na afloop bewust van de persoonlijke stijl en gedrag en kunnen een aantal praktische instrumenten hanteren.

Soort training	Decentrale scholing op locatie of op trainingslocatie van aanbieder. Afhankelijk van de behoefte is per onderdeel een programma tussen de 3 uur (snelkookpan) en één volle dag te organiseren. Het kortere programma is in de avonden te plannen.
Doelgroep	Huisartsen, praktijkondersteuners (somatiek en ouderenzorg) huisarts
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inzicht in stijlflexibel leiderschap2. Inzicht in verbindend leiderschap3. Inzicht in persoonlijk leiderschap

Toelichting programma

Workshop 'Inzicht in stijlflexibel leiderschap'

Beschrijving Tijdens deze workshop wordt ingegaan op een aantal verschillende stijlen van leiderschap. Verschil in mate van complexiteit van de omgeving, verschillen in competenties van de teamleden en ook de fase waarin een team zich bevindt, vraagt nogal wat flexibiliteit van een netwerktrekker. Aan de hand van het theoretische model van situationeel leiderschap (*Hersey & Blanchard*) ervaren deelnemers welke stijl aansluit bij de behoefte van zowel groepen als individuen.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- De deelnemers kennen de verschillen tussen de te hanteren leiderschapstijlen en ontdekken hun eigen voorkeuren daarin. Ze ervaren welk gedrag en communicatie past bij welke stijl en wat daarin nog te ontwikkelen valt.
- De deelnemers kunnen na afloop een aantal praktische instrumenten direct hanteren in hun dagelijkse praktijk.

Workshop 'Inzicht in verbindend leiderschap'

Beschrijving

In deze workshop staat verbinding als bepalend element in leiderschap centraal. Het dagelijkse gedrag van leiders van netwerken mag maximaal aansluiten bij de doelen van het netwerk. Hoe sterker dit is, des te eenvoudiger is het om met netwerkleden te verbinden. In dit onderdeel werken we met het theoretische model rondom logische niveaus (*Bateson*) en ervaren we dat vragenstellen een krachtig instrument is in het ontwikkelen van verbindend leiderschap.

Doelstellingen

De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- De deelnemers hebben inzicht in de werking van logische niveaus en kunnen dit te hanteren in de dagelijkse praktijk.
- De deelnemers kennen de belangrijkste vraagtypes en ervaren de kracht van het vragenstellen als leiderschapsinstrument.

Workshop 'Inzicht in persoonlijk leiderschap'

Beschrijving

Tijdens deze workshop gaat het vooral om de eigenheid van de leider. Er wordt onderzocht welke voorkeuren in gedrag en denkpatronen er zijn en wat dit betekent voor de dagelijkse omgang. Geïnspireerd op een -breed gehanteerd-model (*Insights Discovery*) onderzoeken deelnemers waar voorkeuren zitten en wat dit betekent voor de persoonlijke leiderschapsstijl.

Doelstellingen

De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- De deelnemers zijn zich bewust van de individuele denk- en gedragspatronen en de valkuilen die daarbij horen.
- De deelnemers hebben een persoonlijke handleiding gemaakt met daarin de eigen 'missie' en do's en don'ts voor de omgeving, netwerkleden, projectleiding.
- De deelnemers hebben een ontwikkelplan op hoofdlijnen gemaakt, met daarin omschreven welke behoefte aan support er is.

Werkvorm

De drie workshops zijn sterk praktisch georiënteerd en ervaringsleren staat centraal. In een beperkte groep wordt centraal theoretisch kader gedeeld door middel van presentatie/slides. Aan de hand van eigen casussen uit het vakgebied wordt geoefend. Theoretisch kader, documentatie en achtergrondmateriaal wordt na afloop (en naar behoefte) verstrekt.

Scholingsmodules op locatie

Vroege signalen

Vindt u het lastig om signalen van cognitieve achteruitgang te herkennen en bespreekbaar te maken? En hoe bespreekt u een eventueel vermoeden van cognitieve achteruitgang met de oudere, diens naasten en de huisarts? De scholing 'Vroege signalen' kan antwoord geven op deze vragen. En daarbij ook niet onbelangrijk: moeten we eigenlijk wel actie ondernemen op vermoedens van dementie?

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholing 'MMSE' is deze training ook als masterclass te volgen.
Doelgroep	Wijkverpleegkundigen, casemanagers dementie, huisartsen, praktijkondersteuners huisarts met gemiddelde kennis van dementie
Programma	Workshop: <i>Hoe herken ik vroege signalen van verminderd cognitief functioneren en hoe bespreek ik die met de oudere, diens naasten en huisarts?</i>
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Beschrijving Slechts 50% van de dementerende patiënten die nog thuis woont, is als zodanig bij de huisarts bekend. Dat is vrij schokkend, daar het ziektebeloop van bijvoorbeeld de ziekte van Alzheimer zich gemiddeld uitstrekt over 12 jaar. Tijdens de scholing leert u o.a. vroege signalen te herkennen en bespreekbaar te maken. Er is ruimte voor dialoog en discussie.

Doelstellingen

1. Deelnemer kent het belang van vroege signalering van dementie.
2. Deelnemer herkent de (vroege) signalen van dementie en is bekend met factoren die signalering van cognitieve problematiek in de weg staan.
3. Deelnemer weet vermoeden van dementie te bespreken met de oudere cliënt, zijn naasten en de huisarts.

Meetinstrumenten cognitief functioneren

Vraagt u zich af van welke hulpmiddelen u gebruik kunt maken bij de diagnostiek naar cognitief functioneren? Tijdens de scholing 'meetinstrumenten cognitief functioneren' leert u over verschillende meetinstrumenten die kunnen ondersteunen in de diagnostiek naar dementie.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholing 'Vroege signalen' is deze training ook als masterclass te volgen.
Doelgroep	Wijkverpleegkundigen, casemanagers dementie, huisartsen, praktijkondersteuners huisarts met gemiddelde kennis van dementie
Programma	Workshop: <i>Hoe neem ik bij vermoeden op cognitieve problemen meetinstrumenten af en hoe interpreteer ik de resultaten?</i>
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Beschrijving Bij diagnostiek bij cognitieve stoornissen kun je verschillende instrumenten gebruiken om de diagnose te ondersteunen. Als verpleegkundige kunt u de huisarts helpen gegevens te verzamelen voor de ziektediagnostiek. In deze workshop staat het afnemen van de MMSE centraal.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Deelnemer kent de meetinstrumenten MMSE, MOCA, kloktekentest en IQ-code als bijdrage in de diagnostiek van dementie;
- Deelnemer kan in een oefensituatie de MMSE afnemen; inclusief inleiding en nabespreking;
- Deelnemer kan de scores en observaties van het afnemen adequaat aan de huisarts rapporteren.

Onbegrepen gedrag bij dementie

Dementie is een hersenaandoening die gepaard gaat met gedragsveranderingen, zoals apathie, angst, woedeaanvallen enz. Dit vormt voor mantelzorgers een grote zorglast en ook zorgverleners weten er vaak niet goed raad mee. Er zijn geen standaardoplossingen; elke cliëntsituatie is weer anders. Meestal is er echter wel een aanleiding voor het gedrag. Als deze bekend is, kunnen we maatregelen treffen en problemen voorkomen.

Vraagt u zich ook af welke instrumenten u kunt gebruiken bij de aanpak van onbegrepen gedrag? Hebt u behoefte uw kennis weer op te frissen? Wilt u aan de slag met eigen casuïstiek? Volg dan de scholing over onbegrepen gedrag bij dementie.

De scholing geeft u direct meer grip op de dementiezorg in uw eigen dagelijkse praktijk. U maakt eerst kennis met de nieuwste (wetenschappelijke) inzichten wat betreft onbegrepen gedrag bij dementie, zodat u weer helemaal up-to-date bent. Vervolgens volgt u een interactieve workshop over het maken van een stappenplan bij de aanpak van onbegrepen gedrag.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. Deze scholing is ook te volgen als masterclass. De programmaonderdelen worden dan meer uitgediept, waardoor het geheel langer duurt (ong. 3 uur).
Doelgroep	Wijk- en praktijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners huisarts (somatiek en ouderenzorg) en verzorgenden IG, werkzaam in de eerstelijnszorg.
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Presentatie: <i>Theoretische inzichten bij onbegrepen gedrag bij dementie.</i>2. Workshop: <i>Hoe maak ik een stappenplan voor de aanpak van onbegrepen gedrag?</i>3. In kleine groepen het stappenplan toepassen op een eigen casus.
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Theoretische inzichten bij onbegrepen gedrag bij dementie'

Beschrijving Eerst worden factoren besproken die van invloed zijn op of bijdragen aan het gedrag bij dementie. Ook worden de verschillende gedragingen gerelateerd aan de fase en vorm van dementie. Om het gedrag in kaart te brengen, zijn verschillende psychologische modellen in gebruik. Hoe kun je deze toepassen en deze kennis vertalen naar systematische observatie en analyse van het gedrag in de praktijk? Vervolgens wordt het stappenmodel om een plan van aanpak te maken geïntroduceerd.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Deelnemer weet welke factoren van invloed kunnen zijn op of kunnen bijdragen aan het gedrag van een dementerende cliënt, kan deze kennis vertalen naar systematische observatie en analyse van het gedrag in de praktijk (stappenmodel) en vertalen in een plan van aanpak;
- Deelnemer kan gedrag relateren aan de fase en vorm van de dementie;

- Deelnemer is bekend met verschillende psychologische modellen om gedrag in kaart te brengen;
- Deelnemer is bekend met valkuilen die een analyse in de weg kunnen staan, zoals overbelasting mantelzorg en relatieproblemen;
- Deelnemer kent het belang van het betrekken van familie/mantelzorg in het geheel;
- Deelnemer kan op basis van de analyse signalen bespreekbaar maken bij de huisarts;
- Deelnemer weet welke stappen te volgen om een gedegen plan van aanpak op te stellen.

Werkvorm Plenair, collegevorm met behulp van een PowerPoint presentatie.

Workshop 'Hoe maak ik een stappenplan voor de aanpak van onbegrepen gedrag?'

Beschrijving In de workshop wordt geoefend met het concreet en objectief beschrijven en analyseren van het gedrag. Er is aandacht voor eventuele valkuilen die de analyse kunnen beperken. Aan de hand van een eigen casus wordt een stappenplan opgesteld. Er is daarbij aandacht voor hoe de mantelzorg betrokken kan worden bij de analyse van het gedrag en hoe je het concrete gedrag bespreekbaar kan maken met de huisarts/andere professionals.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Deelnemer kan aan de hand van ingebrachte casuïstiek(en) het gedrag beschrijven, probleem analyseren en plan van aanpak opstellen;
- Deelnemer kan het gedrag objectief beschrijven;
- Deelnemer ziet in de eigen casus eventuele valkuilen die de analyse kunnen beperken, zoals overbelasting mantelzorg, relatieproblemen, onvoldoende doorvragen, te snel conclusies trekken;
- Deelnemer kan mantelzorg betrekken bij de analyse van het gedrag;
- Deelnemer kan het concrete gedrag bespreekbaar maken bij de huisarts/andere professionals.

Werkvorm Groepsdiscussie, casusleren.

Ervaringsdeskundigheid van mantelzorg

Nu steeds meer ouderen thuis blijven wonen, wordt er meer verwacht van mantelzorgers in het zorgproces rondom deze ouderen. Voor de huisarts, verpleegkundige of casemanager kan een mantelzorgers dan belangrijke informatie geven over de situatie van de oudere patiënt en eventuele veranderingen in de situatie.

Tijdens deze scholing leert u hoe u deze mantelzorgers het beste kunt betrekken bij het zorgproces en wat hun toegevoegde waarde kan zijn.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholingen 'Gezamenlijke doelbepaling bij dementie' en 'Familiesysteem' is deze training te volgen als de masterclass 'Gezamenlijke besluitvorming en doelbepaling bij dementie'
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers, werkzaam in de eerstelijnszorg
Programma	Workshop: <i>Hoe maak ik optimaal gebruik van ervaringsdeskundigheid?</i>
Totale duur	60 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Hoe maak ik optimaal gebruik van ervaringsdeskundigheid?'

Beschrijving Het is voor u vanzelfsprekend om mantelzorgers te betrekken bij de dagelijkse zorg voor iemand met dementie. In DementieNet is dit een van de pijlers en in deze workshop kunt u in gesprek gaan met een gedreven mantelzorgers. Er is ruimte voor dialoog en discussie over de toegevoegde waarde van ervaringsdeskundigheid.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd tijdens de workshop:

- Deelnemers zijn vaardig in het betrekken van patiënt en mantelzorgers bij hun eigen welzijn, zorg en behandeling. De basishouding omvat een bewustzijn van de eigen invloed op het beslisproces en het open afstemmen op het unieke karakter van het zorgnetwerk (persoon met dementie en diens mantelzorgers en hulpverleners);
- Deelnemers kunnen patiënten en mantelzorgers ondersteunen bij eigen regie.

Werkvorm Aan de hand van de narratieve methode wordt het verhaal van de mantelzorgers gebruikt om ervaringen van hulpverleners naar voren te brengen en van elkaar te leren.

Gezamenlijke doelbepaling bij dementie

Bij de zorg rondom een kwetsbare oudere zijn vaak meerdere mensen betrokken. Daarnaast wordt de zorg soms bemoeilijkt doordat de oudere zelf niet altijd meer goed in staat is zijn/haar eigen zorgproces te organiseren. Mantelzorgers worden dan ook vaak bij de besluitvorming rondom een kwetsbare oudere betrokken. Tijdens deze scholing leert u hoe u dit het beste kunt doen en hoe cliënt zelf ook kan participeren in de besluitvorming.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholingen 'Ervaringsdeskundigheid van mantelzorg' en 'Familiesysteem' is deze training te volgen als de masterclass 'Gezamenlijke besluitvorming en doelbepaling bij dementie'
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers, werkzaam in de eerstelijnszorg
Programma	Workshop: <i>Gezamenlijke doelbepaling bij dementie</i>
Totale duur	60 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Gezamenlijke doelbepaling bij dementie'

Beschrijving Door Shared Decision Making toe te passen bij dementiezorg kunt u cliënt en mantelzorger beter in staat stellen te participeren in de besluitvorming bij het indiceren en organiseren van zorg. In deze workshop leert u de stappen van gedeelde besluitvorming kennen. Tevens oefent u om deze communicatietechniek toe te passen in een casus van een dementiepatiënt en zijn/haar naasten.

Subdoelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Deelnemers weten wat Shared Decision Making is en kunnen het belang benoemen;
- Deelnemers kennen de stappen van gedeelde besluitvorming en kunnen dit toepassen in een casus van een dementiepatiënt en zijn/haar naasten;
- Deelnemers kunnen belangrijke beslismomenten noemen bij dementie;
- Deelnemers hebben inzicht in de relatie tussen gedeelde besluitvorming en zelfmanagement, SOEP en individueel zorgplan;
- Deelnemers kunnen de stappen Choice, Option en Decision onderscheiden in een besluitvormingsproces;
- Deelnemers kennen de verschillende beslisrollen van professionals en patiënt;
- Deelnemers kunnen vragen toepassen om het overleg tussen patiënt en professional te bevorderen;
- Deelnemers kunnen aan de hand van een casus de choice-, option-, en decision talk toepassen.

Werkvorm Presentatie aan de hand van PowerPoint. Oefenen van de diverse stappen in de gezamenlijke besluitvorming aan de hand van een casus, vervolgens een groepsdiscussie over de waarde van deze techniek bij dementie.

Familiesysteem

Tijdens deze scholing leert u de problemen van de oudere ook te analyseren binnen het netwerk van de oudere. De kwaliteit van het netwerk kan een belangrijke rol spelen in de zorg rondom de oudere. In deze scholing leert u dan ook systemisch te werken en te kijken naar de verschillende posities en rollen binnen het familie/netwerksysteem.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholingen <i>'Ervaringsdeskundigheid van mantelzorg'</i> en <i>'Gezamenlijke doelbepaling bij dementie'</i> is deze training te volgen als de masterclass <i>'Gezamenlijke besluitvorming en doelbepaling bij dementie'</i>
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers, werkzaam in de eerstelijnszorg
Programma	Workshop: <i>Familiesysteem</i>
Totale duur	60 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Familiegesprek'

Beschrijving	De principes van systemisch werken kunt u oefenen tijdens deze workshop: hoe kunt u patronen van interactie binnen een systeem ontdekken? Wat betekenen posities en rollen binnen het systeem en hoe kun je als hulpverlener meervoudig partijdig zijn?
Doelstellingen	De volgende doelstellingen worden nagestreefd tijdens de workshop: <ul style="list-style-type: none">• De deelnemer is in staat om met behulp van een netwerkanalysemodel een inschatting te maken van de kwaliteit van het sociale netwerk en interventies in te zetten die de kwaliteit van het sociale netwerk positief beïnvloeden;• De deelnemer is in staat om een analyse van het sociale netwerk te maken en op basis hiervan kwaliteiten en aandachtspunten voor de samenwerking in het sociale netwerk te formuleren.
Werkvorm	Casusbespreking met behulp van een netwerkanalysemodel. Vragen van de groep zijn richtinggevend in welke van de hierboven genoemde thema's aan bod komen.

Signalering in de palliatieve fase

Door lichamelijke en geestelijke achteruitgang bij dementie is het belangrijk dat er gesignaleerd wordt op symptoomlast. Bij een cognitieve achteruitgang zien we dat de patiënt niet altijd in staat is om zijn klachten te delen. In een terminale fase is signalering gericht op een proactief beleid en op een optimaal welbevinden door het herkennen en verlichten van symptoomlast. Hierbij is de structuur van zorg belangrijk om te streven naar een rustig sterfproces, waarbij we kijken naar de personen die in deze fase belangrijk zijn. Op deze manier kunnen we het proces van sterven waarborgen in de wens van de patiënt en zijn naasten.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholingen <i>'Terminale zorg in de palliatieve fase'</i> en <i>'Advance care planning'</i> is deze training te volgen als de masterclass <i>'Palliatieve zorg bij dementie'</i> .
Doelgroep	Huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners, casemanagers, fysiotherapeuten en andere geïnteresseerden werkzaam in de eerstelijns zorg.
Programma	<ul style="list-style-type: none">• Welke symptoomlast zien we bij de patiënt met dementie?• Hoe signaleren we de symptoomlast in de palliatieve fase (casus)?• Hoe ziet proactieve zorg eruit bij de patiënt met dementie in de terminale fase (casus).• Welke voortijdige behandel- en zorgafspraken zijn er te maken voor een rustig sterfproces bij de patiënt met dementie?• Bespreken van levenseindekeuze: met de patiënt, mantelzorger en met de zorgverleners onderling.• Welke werkafspraken kunnen we maken?
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Beschrijving	Het samen plannen van zorg in de laatste levensfase versterkt de samenwerking met alle zorgverleners, omdat er afspraken zijn over signalering van symptoomlast, coördinatie van zorg en proactieve acties.
Doelstellingen	De volgende doelstellingen worden nagestreefd tijdens de workshop: <ul style="list-style-type: none">• Deelnemers hebben onderling overeenstemming over welke signalering altijd moet plaats vinden bij de palliatieve patiënt met dementie.• Het team weet wat proactieve zorg inhoud en waarom samenwerking een must is binnen het team, met een duidelijke taakverdeling en goede communicatie tussen alle betrokkenen.
Werkvorm	PowerPoint presentatie, uitnodigen van deelnemers om te reageren en in discussie te gaan.
Literatuur ter voorbereiding	Kwaliteitskader palliatieve zorg, 2017 Signalering palliatieve zorg, IKNL, 2016 Zorgpad sterven, IKNL& Erasmus, 2011

Terminale zorg in de palliatieve fase

Dementie is een progressief ziektebeeld: iemand gaat steeds verder achteruit en verliest steeds meer functies. Het is daardoor onvermijdelijk dat mensen met dementie door - of in ieder geval mét - de dementie sterven. Het zorgbeleid tijdens de terminale fase dient gericht te zijn op een proactief, optimaal welbevinden door het herkennen en verlichten van symptoomlast. Welke kenmerken zijn er bij dementie waardoor het bespreekbaar maken van de terminale fase, of het loslaten van actief beleid noodzakelijk is ter voorkoming van meer lijden? Hierbij kijkend naar het nu en naar de toekomst van patiënt en naasten: besluitvorming bij palliatieve zorg. Zijn de wensen en behoeften voor een rustig sterfproces besproken? Welke personen zijn in deze fase belangrijk om het proces van sterven te waarborgen in de wens van de patiënt en zijn naasten?

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners, casemanagers, fysiotherapeuten. etc.
Programma	<ul style="list-style-type: none">• Wat is terminale zorg? Proactieve zorg in de terminale fase.• Welke afspraken zijn er te maken over de start van de terminale fase bij dementie?• Welke instrumenten kunnen we gebruiken bij een terminale fase?• Levensende keuze besproken: met de patiënt, mantelzorger en met de zorgverleners onderling?• Welke werkafspraken wil je teruggeven aan het dementienetwerk?
Totale duur	60 tot 90 minuten

Toelichting programma

'Terminale zorg bij dementie'

De handreiking laat zien dat een betere afstemming, overdracht en samenwerking in de terminale fase van zorg voor mensen met dementie te verdiepen en te verbeteren is.

'Plannen van zorg in laatste levensfase dementie'

Het samen plannen van zorg in de laatste levensfase is een onderdeel van advance care planning (ACP). Hierbij anticiperen zorgverleners, de patiënt en de naasten op de gewenste invulling van zorg.

Doelstellingen	De volgende doelstellingen worden nagestreefd: <ul style="list-style-type: none">• Deelnemers hebben onderling overeenstemming over de start van de terminale fase bij dementie;• Het team weet wat proactieve zorg inhoudt en waarom samenwerking een must is binnen het team, met een duidelijke taakverdeling en goede communicatie tussen alle betrokkenen.
Werkvorm	PowerPoint presentatie, ter uitnodiging van deelnemers om te reageren en in discussie te gaan.

Literatuur ter voorbereiding

- Kwaliteitskader palliatieve zorg, 2017
- Signalering palliatieve zorg, IKNL, 2016
- Zorgpad sterven, IKNL& Erasmus, 2011
- Kwetsbare ouderen en advance care planning, 2015 Ned. Tijdschrift geneeskunde.

Advance care planning

Dementie is een levensbekortende ziekte waarvoor geen curatieve behandeling bestaat. Daarom wordt 'Advance care planning' (ACP) aanbevolen. ACP is een proces waarbij de patiënt met zijn behandelend arts zijn wensen, doelen en voorkeuren voor toekomstige zorg bespreekt en eventueel vastlegt, mogelijk vooruitlopend op het moment dat de patiënt zelf niet meer in staat is om beslissingen te nemen. ACP biedt dus de mogelijkheid om ingrijpende onderzoeken en behandelingen te voorkomen, de zorg beter aan te laten sluiten bij de behoeften van patiënt en mantelzorgers en daarmee bij te dragen aan autonomie en kwaliteit van leven. In de eerste lijn wordt ACP met mensen met dementie echter nog weinig toegepast.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Een multidisciplinair team
Programma	De volgende punten zullen aan bod komen: <ul style="list-style-type: none">- Wat is ACP en waarom is het moeilijk bij dementie?- Welke taakverdeling is mogelijk bij ACP?- Hoe betrek je de patiënt?- De aanpak in het eigen team (gestructureerd):<ul style="list-style-type: none">o Welke patiëntengroep?o Wat bespreek je?o Wie doet wat?o Wat registreer je en hoe draag je over?
Totale duur	60 tot 90 minuten

Toelichting programma

Doelstellingen	De volgende doelstellingen worden nagestreefd tijdens de scholing: <ul style="list-style-type: none">• Deelnemers hebben onderling overeenstemming over wat ze verstaan onder ACP;• Het deelnemende team heeft concrete afspraken gemaakt over een structurele aanpak voor ACP binnen het eigen team, inclusief taakverdeling.
Werkvorm	Groepsgesprek met ondersteuning van PowerPoint presentatie/handouts en ter voorbereiding literatuur van Johannes van Delden.

Dementie, Delier, Depressie (3D's)

In deze scholing gaan we aan de slag met de 3D's: Dementie, Delier en Depressie. Deze aandoeningen komen veelvuldig voor bij ouderen. Door overlappende symptomen is het soms niet direct duidelijk met welk ziektebeeld je te maken hebt. Dat maakt de diagnostiek tot een leuke uitdaging! Naast kennis van de ziektebeelden is de kunst van het doorvragen hierbij erg belangrijk.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Wijkverpleegkundigen, wijkziekenverzorgenden, praktijkverpleegkundigen, huisartsen, praktijkondersteuners (somatiek en ouderenzorg) huisarts
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inleiding2. Dementie3. Delier4. Dementie & delier5. Depressie6. Dementie & depressie7. Afsluiting
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Puzzelen met de drie D's'

Beschrijving In deze workshop gaan we puzzelen met de 3D's: Dementie, Delier en Depressie. We besteden met name aandacht aan de signalering en diagnostiek en u krijgt van elke 'D' een korte theoretische uiteenzetting. We gaan aan de slag met casuïstiek uit de dagelijkse praktijk. We proberen te beredeneren welke D speelt zodra we gegevens hebben van de oudere. Of zouden meerdere D's tegelijkertijd spelen? Wat zijn overeenkomsten en wat zijn verschillen tussen de 3D's? Welke meetinstrumenten zijn te gebruiken? Wat zijn de valkuilen? Kortom: puzzelen jullie mee?

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Deelnemer weet signalen van de 3D's op te vangen en kan bijdrage leveren aan de diagnostiek van de 3D's;
- Deelnemer kent de criteria van de 3 D's;
- Deelnemer kent overlappende en onderscheidende symptomen van de 3 D's;
- Deelnemer pakt actief signalen van 3 D's op;
- Deelnemer is in staat om diagnostische vragen te stellen betreffende de 3 D's;
- Deelnemer heeft kennis van instrumenten welke de diagnostiek kunnen ondersteunen;
- Deelnemer kan de cliënt adequaat doorverwijzen;
- Deelnemer is in staat om de cliënt en diens naaste uitleg te geven over de 3 D's.

Ouderenmishandeling

De cijfers liegen er niet om: een op de twintig ouderen die zelfstandig woont heeft wel eens te maken gehad met mishandeling. Ouderenmishandeling is een maatschappelijke misstand die maar langzaam haar weg naar de openbaarheid vindt. Dit heeft te maken met ongelooft en ontkenning, maar de onzichtbaarheid van het geweld tegen ouderen speelt ook mee.

Het geweld vindt achter de voordeur plaats en wordt veelal gepleegd door mensen die heel nabij staan: partners, kinderen, burens, kennissen. Vaak praten slachtoffers hier zelf niet over.

Ontspoorde zorg (familie en bekenden handelen niet in het belang van degene die zorg behoeft, uit onkunde en onmacht) valt ook onder ouderenmishandeling. Ten gevolge van bovenstaande problematiek en in het belang van de ouderen en hun naasten vraagt dit kennis en handelingsvaardigheden van de hulpverleners.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholingen <i>'Zorgmijders'</i> , <i>'Rijvaardigheid'</i> en het <i>'Stappenplan voor de aanpak van onbegrepen gedrag (eigen casus)'</i> is deze training te volgen als de masterclass <i>'Complexe zorgsituaties bij dementie'</i>
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers werkzaam in de eerstelijnszorg
Programma	1. Theoretische inzichten m.b.t. <i>'Ouderenmishandeling' de Meldcode en werkwijze van 'Veilig Thuis'</i> . 2. Terugkoppeling casuïstiekbespreking en leerrendement.
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Beschrijving In deze scholing gaat het om het besef dat ouderenmishandeling vaak voorkomt. Je realiseert je dat kwetsbare en dementerende ouderen risico lopen. En dat in deze tijd van participatie, overbelasting van de mantelzorgers en daarmee ontspoorde zorg in de hand worden gewerkt. Het gaat erom dat je als hulpverlener ouderenmishandeling kunt signaleren. Je realiseert je dat je als hulpverlener soms belemmerd kunt voelen om te handelen. Het betrekken en samenwerken met anderen en hulpverleners geeft ons handvatten om ouderenmishandeling te voorkomen, bespreekbaar te maken en aan te pakken, zodat de situatie veilig gesteld wordt.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- De hulpverlener kent de signalen van ouderenmishandeling.
- De hulpverlener kent de risicofactoren.
- De hulpverlener is op de hoogte van de meldcode *'Ouderenmishandeling'*.
- De hulpverlener weet dat zij *'Veilig Thuis'* in consult kan roepen.
- De hulpverlener is zich bewust van belemmerende factoren bij zichzelf met andere professionals.
- De hulpverlener komt samen met de betrokken professionals tot een plan van aanpak.

Werkvorm

Presentatie aan de hand van PowerPoint en casusbesprekingen met behulp van theorie. Groepsgesprek.
De vragen van de groep zijn richting gevend in welke van de hierboven genoemde doelstellingen aan bod komen.

Zorgmijders

Oudere zorgmijders onderscheiden zich van andere leeftijdsgroepen. Zij hebben meer te maken met regieverlies op allerlei terreinen. In veel gevallen lijden zij aan aandoeningen en ziekten zoals dementie, depressie en gedragsstoornissen. Ook is meer dan gemiddeld sprake van een beperkte mobiliteit. Omdat ze een teruggetrokken bestaan leiden, vallen zij minder op. Een andere onderscheidende factor is dat oudere zorgmijders lang niet altijd zorgmijder zijn geweest. Zij hebben een groot deel van hun leven hun autonomie kunnen bewaren. Door al deze factoren vraagt de zorg en hulpverlening aan oudere zorgmijders om een alternatieve aanpak. Bij een extreme situatie kunnen wettelijke maatregelen worden aangewend in het kader van BOPZ. Hierbij kunnen mensen gedwongen worden tot behandeling.

Aangevuld met:

Deel 1

Autonomie versus wilsbekwaamheid/handelingsbekwaamheid.

Of

Deel 2

Wet- en regelgeving.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholingen 'Ouderenmishandeling', 'Rijvaardigheid' en het 'Stappenplan voor de aanpak van onbegrepen gedrag (eigen casus)' is deze training te volgen als de masterclass 'Complexe zorgsituaties bij dementie'
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers
Programma	1. <i>Theoretische inzichten bij zorgmijders met dementie</i> (aangevuld met deel 1 of deel 2.). 2. Terugkoppeling casuïstiekbespreking en leerrendement.
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Beschrijving Het gaat er om dat mensen er niet of nog niet voor open staan om hulp bij de begeleiding van hun dementie of dementerende partner toe te laten. Hierbij komt dan zogenaamde bemoeizorg in beeld, waarbij met name contact leggen en motiverende gespreksvoering essentieel is. Daarnaast is het kunnen bedenken van alternatieve oplossingen en het betrekken van omgeving/anderen om mensen te motiveren tot accepteren van hulp belangrijk. Vaak is het leggen van een laagdrempelig contact een eerste stap.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- De deelnemer is in staat onderscheid te maken tussen zorgmijders, zorgmissers en zorgweigeraars;
- De deelnemer weet de kenmerken en risicofactoren te benoemen van oudere zorgmijders;

- De deelnemer is zich bewust van de ethiek met betrekking tot de oudere zorgmijder;
- De deelnemer is in staat om op een alternatieve wijze aansluiting te vinden met de zorgmijdende oudere, waardoor ruimte ontstaat voor contactgroei en motiverende gesprekken;
- De deelnemer kent de criteria van wilsbekwaamheid en weet te handelen bij twijfel aan wilsbekwaamheid (deel 1);
- De deelnemer is in staat de criteria en procedures te benoemen m.b.t. art. 60, IBS, RM en weet met welke actoren in de keten samengewerkt moet worden (deel 2).

Werkvorm

Presentatie aan de hand van PowerPoint. Casusbespreking met behulp van theorie. Vragen van de groep zijn richting gevend in welke van de hierboven genoemde thema's aan bod komen.

Rijvaardigheid

Om auto, motor, vrachtwagen of bus te rijden, moet men bepaalde handelingen kunnen verrichten en ingewikkelde situaties kunnen overzien. Dementie heeft gevolgen voor de rijgeschiktheid: bij de diagnose dementie mag men in principe niet autorijden.

Maar wat moet je doen als de diagnose dementie (nog) niet is gesteld en je twijfelt aan de rijvaardigheid van jouw cliënt met cognitieve problemen? Wat als het rijgedrag van de cliënt niet meer verantwoord is, maar jouw zorgen door hem of haar niet worden erkend of gedeeld? En hoe kun je jouw cliënt zo ver krijgen zich te laten testen of helemaal te stoppen met rijden?

Soort training	Decentrale training op locatie. In combinatie met de scholingen 'Ouderen mishandeling', 'Zorgmijders' en het 'Stappenplan voor de aanpak van onbegrepen gedrag (eigen casus)' is deze training te volgen als de masterclass 'Complexe zorgsituaties bij dementie'
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers werkzaam in de eerstelijnszorg.
Programma	1. <i>Theoretische inzichten m.b.t. de procedure bij twijfel over rijgeschiktheid en het CBR.</i> 2. Terugkoppeling casuïstiekbespreking en leerrendement.
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Beschrijving	Tijdens de training bekijken we hoe we de cliënt met cognitieve problemen kunnen motiveren en begeleiden bij het besluit om te stoppen met autorijden, daarbij rekening houdend met de consequenties die een rijontzegging heeft en de impact voor de cliënt en zijn/haar omgeving wanneer hij/zij NIET wil stoppen met autorijden. Het bedenken en toepassen van alternatieve oplossingen om in te grijpen (ook voor de naaste/omgeving) is zowel van belang voor de cliënt en zijn/haar naaste, als voor de andere deelnemers in het verkeer.
Doelstellingen	De volgende doelstellingen worden nagestreefd: <ul style="list-style-type: none">• De hulpverlener kent de procedure bij rijongeschiktheid bij cognitieve problemen en de verschillende stadia bij dementie (waaronder MCI);• De hulpverlener is in staat te handelen wanneer er twijfel ontstaat over de rijgeschiktheid bij cognitieve problemen en bij dementie.
Werkvorm	Presentatie en tevens casusbespreking met behulp van theorie. Vragen van en aan de groep zijn hierbij richting gevend voor de besproken onderwerpen.

Dementiediagnostiek

In deze workshop wordt ingegaan op het (tijdig) en juist diagnosticeren van dementie. Met de toenemende vergrijzing wordt deze diagnostiek in de eerste lijn van steeds groter belang. Maar hoe herken je iemand met dementie? En moet er gebeuren zodra u het vermoeden heeft dat iemand dementerend is? Wat kan bijvoorbeeld vanuit de eerste lijn gebeuren?

Deze workshop biedt antwoord op deze en andere vragen die samenhangen met de diagnostiek omtrent dementie.

Soort training	Decentrale scholing op locatie. In combinatie met de scholing 'MMSE' is deze training als masterclass te volgen. Als decentrale scholing duurt het gehele programma ongeveer 1,5 uur.
Doelgroep	Huisartsen, praktijkondersteuners (somatiek en ouderenzorg) huisarts
Programma	Workshop: <i>Nut en noodzaak dementiediagnostiek en diagnosegesprek bij dementie</i>
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Nut en noodzaak dementiediagnostiek en diagnosegesprek bij dementie'

Beschrijving Tijdens de workshop wordt ingegaan op hoe men dementie kan herkennen in de praktijk. Hierbij wordt specifiek aandacht gegeven aan vroegtijdige signalering van dementie en welke voordelen dit met zich meebrengt. Daarnaast worden enkele diagnostische meetinstrumenten toegelicht die gebruikt kunnen worden in de eerste lijn en wordt uitgelegd wanneer men de diagnose in de eerste lijn kan stellen.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Huisarts en praktijkondersteuner (eventueel in samenwerking met de specialist ouderengeneeskunde en zorgtrajectbegeleider) kunnen de diagnose dementie stellen in de eerste lijn;
- Deelnemers weten welke onderzoeken (inclusief instrumenten) gedaan moeten worden in de diagnostiek naar ziekte en zorg bij patiënten met cognitieve problemen en kunnen dit toepassen in een casus;
- Deelnemers kunnen het belang van de hetero anamnese benoemen;
- Deelnemers weten welke observaties ten behoeve van de diagnostiek kunnen worden gedaan in een huisvisite en kunnen dit toepassen op en papieren casus;
- Deelnemers kennen de criteria van dementie en kunnen deze toepassen in het diagnostisch proces in een papieren casus;
- Deelnemers hebben een idee over de waarde van aanvullend onderzoek bij dementie;
- Deelnemers zijn zich bewust van de waarde van samenwerking tussen medische en zorgdiscipline op het gebied van dementiediagnostiek.

Werkvorm

Plenair, collegevorm met behulp van een PowerPoint presentatie.

Easycare introductie

Doordat steeds meer ouderen langer thuis blijven wonen, vallen er meer ouderen dan voorheen onder de eerstelijnszorg. Dit brengt een aantal vragen met zich mee, bijvoorbeeld hoe deze ouderen tijdig te herkennen en probleemsituaties te voorkomen. En hoe ouderen zo optimaal mogelijk ondersteund kunnen worden bij het zo lang mogelijk thuis wonen. Met behulp van het Easycare assessment kunnen deze en andere vragen beantwoord worden. Met Easycare brengt u de kwetsbaarheid van de oudere op het gebied van gezondheid, wonen en welzijn integraal in kaart.

Tijdens deze training krijgt u een introductie op de Easycare werkwijze. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan verdiepingsvragen en aanvullende meetinstrumenten die in de eerstelijnszorg gebruikt kunnen worden.

Doelgroep	Wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners (somatiek en ouderenzorg), praktijkverpleegkundigen, casemanagers, ouderenadviseurs en welzijnswerkers
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Algemene introductie2. Introductie op de theorie Easycare3. Oefenen met het instrument Easycare: doorvragen4. Bespreken van de belangrijkste meetinstrumenten5. Gezamenlijke doelbepaling: cliënt en professional6. Evalueren en afsluiten
Totale duur:	De introductietraining duurt 1,5 uur.
Doelstellingen	<p>De volgende doelstellingen worden nagestreefd:</p> <ul style="list-style-type: none">• De deelnemer kan de grondbeginselen van Easycare en het Easycare assessment benoemen (de oudere in de LEAD);• De deelnemer kan het belang van doorvragen bij kwetsbare ouderen benoemen;• De deelnemer kan de belangrijkste Easycare meetinstrumenten benoemen.
Werkvorm	PowerPoint presentatie en casuïstiekbespreking.

Interprofessionele samenwerking

In deze workshop lichten we toe waarom lokale netwerkzorg belangrijk is bij zorg en ondersteuning aan mensen met dementie en hun mantelzorgers. We bespreken hoe je ervoor kan zorgen dat het welzijns- en zorgdomein en andere maatschappelijke partners actief betrokken zijn. Eigenlijk werken al deze partners samen aan het doel dat mensen met dementie en hun mantelzorgers hun leven kunnen blijven leiden zoals ze dat ook deden voordat de diagnose dementie gesteld werd. We geven voorbeelden van hoe je een dergelijk netwerk succesvol kan opzetten. Nadat we deze succesfactoren en voorwaarden met jullie hebben gedeeld, sluiten we af met het in kaart brengen van jouw uitgangssituatie voor netwerkzorg.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners huisarts, casemanagers, fysiotherapeuten, etc.
Totale duur	60 tot 90 minuten, afhankelijk van de lokale behoefte
Doelstellingen	<p>De volgende doelstellingen worden nagestreefd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Deelnemers hebben kennis over succes- en faalfactoren die meespelen bij het opzetten van een lokaal netwerk.• Deelnemers hebben inzicht in de rol die ze zelf spelen om een netwerk tot een succes te maken.• Deelnemers kennen de spelers in het welzijns- en zorgdomein die potentiële partners zijn in het netwerk.• Deelnemers zijn overtuigd van het belang van gestructureerd samenwerken in een lokaal netwerk.• Deelnemers zijn zich bewust van de noodzaak van samenwerking in het sociale domein bij zorg voor mensen met dementie.• Deelnemers weten hoe zij tot die samenwerking kunnen komen of kunnen verbeteren.
Werkvorm	Workshop met PowerPoint presentatie waarbij deelnemers uitgenodigd worden te reageren en in discussie te gaan.

Multidisciplinair zorgplan

Bij kwetsbare ouderen spelen vaak meerdere problemen waar meerdere disciplines tegelijkertijd bij betrokken zijn. Om al deze problemen en disciplines samen te brengen, kan men gebruik maken van een multidisciplinair zorgplan. In dit zorgplan zijn alle betrokken disciplines genoteerd en wordt overzichtelijk gemaakt wie waar op welk moment mee bezig is. Op deze manier wordt de zorg rondom de oudere overzichtelijker en is duidelijker wie er betrokken is.

Tijdens deze scholing leert u hoe u een multidisciplinair zorgplan kunt opstellen en wat daar bij komt kijken. Het programma duurt een dagdeel.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners, praktijkverpleegkundigen en casemanagers ouderenzorg en/of dementie.
Programma	<i>Naast het reguliere programma wordt er van de deelnemers verwacht dat zij zich voorbereiden door middel van een reader.</i> 1. Theorie bespreken 2. Oefenen met plenaire casus 3. Nabespreken casus (30 minuten) 4. Onderdeel 'Rol van oudere en mantelzorger'
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Oefenen met een plenaire casus

Doelstelling De deelnemer kan in een oefensituatie een (integraal) zorgbehandelplan maken voor een kwetsbare oudere in haar praktijk.

Werkvorm Groepjes van 2 tot 3 cursisten werken in groepjes aan een casus.

Onderdeel 'Rol van oudere en mantelzorger'

Doelstelling De deelnemer kan in een oefensituatie de oudere en de mantelzorger betrekken bij het opstellen van het plan.

Werkvorm Aan de hand van het eerder opgestelde zorgplan wordt de rol van de mantelzorger besproken en geïntegreerd. Daarnaast wordt de casuïstiek gespeeld in een rollenspel.

Medicatiebeoordeling in de praktijk

Voert u al systematisch medicatiebeoordelingen uit bij ouderen met polyfarmacie? En zo ja, hoe doet u dat eigenlijk? Alleen of samen met de apotheker? Kent u de STRIP-methode nog? Is EBM hierbij een doel of een vertrekpunt? En wat wil de patiënt eigenlijk? Heeft u behoefte om uw kennis en kunde op te frissen? In dit 'practicum' voeren we gezamenlijk een medicatiebeoordeling uit! Samen weten we meer en kunnen we van elkaar leren. Voor deze scholing wordt basale kennis van de richtlijn *Polyfarmacie bij ouderen* en de STRIP-methode als bekend verondersteld.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Huisartsen
Programma	Workshop <i>De medicatiebeoordeling in de praktijk</i>
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Workshop 'De medicatiebeoordeling in de praktijk'

Beschrijving Overall in het land en dus ook hier in de regio zijn huisartsen en apothekers gezamenlijk aan de slag gegaan met het doen van medicatiebeoordelingen. Tijdens deze workshop doorlopen we aan de hand van een casus gezamenlijk alle stappen van de medicatiebeoordeling. We starten met de farmacotherapeutische anamnese en gaan via de farmacotherapeutische analyse tot slot naar het farmacotherapeutisch behandelplan. Daarbij sluiten we aan bij de wensen en behoeften van de patiënt in kwestie en stellen we prioriteiten. We zullen ontdekken dat er niet één goede oplossing is! Ook staan we stil bij de implementatie van het behandelplan. Er is veel ruimte voor dialoog en discussie.

Doelstellingen De volgende doelstellingen worden nagestreefd:

- Deelnemer is in staat een medicatiebeoordeling uit te voeren aan de hand van de STRIP-methode;
- Deelnemer kent de verschillende stappen van een medicatiebeoordeling;
- Deelnemer is op de hoogte van het belang van de farmacotherapeutische anamnese;
- Deelnemer kan een farmacotherapeutische analyse uitvoeren;
- Deelnemer weet dat met *clinical rules/medisch farmaceutische beslisregels* (bijvoorbeeld de STOPP- en START-criteria) slechts een klein deel van de farmacotherapeutische problemen kan worden opgespoord;
- Deelnemer kan een farmacotherapeutisch behandelplan opstellen;
- Deelnemer houdt bij alles rekening met de wensen en behoefte van de individuele patiënt en kan prioriteiten stellen.

Antibiotica en samenwerken met de apotheek

Vindt u het lastig om interacties met antibiotica op waarde te schatten? Vraagt u zich af hoe relevant QT-verlenging bij ciprofloxacin nu eigenlijk is? En hoe het zit met co-trimoxazol en het risico op hyperkaliëmie? Weet u nog hoe het ook al weer met CYP3A4 interacties zit? En heeft u afspraken gemaakt met de apotheker voor wat betreft de afhandeling van interacties?

Deze interactieve workshop geeft antwoord op deze en tal van andere vragen!

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Huisartsen
Programma	Aan de hand van casuïstiek komen de onderwerpen bindingsinteractie, QT-verlenging, antistolling, hyperkaliëmie en CYP3A4 aan bod.
Totale duur	90 minuten

Toelichting programma

Workshop 'Veel voorkomende interacties met antibiotica en de samenwerking met de apotheek'

Beschrijving Het voorschrijven van antibiotica genereert veel signalen van bijwerkingen. Interacties tussen antibiotica en andere geneesmiddelen zijn aan de orde van de dag. De praktijk leert dat de huisarts deze signalen geregeld negeert en afwacht tot de apotheker belt. Tijdens deze scholing leert u veel voorkomende interacties met antibiotica beter begrijpen en aan de hand van praktische handvaten afhandelen. Inzicht krijgen in het samenspel van geneesmiddel- en patiëntgebonden risicofactoren vormt de rode draad. Een goede samenwerking met de apotheek is ook ten aanzien van dit onderwerp zeker geen overbodige luxe! Er is veel ruimte voor dialoog en discussie.

- Doelstellingen** De volgende doelstellingen worden nagestreefd:
- Deelnemer kent de meest voorkomende interacties met antibiotica en weet deze al dan niet in overleg met de apotheker af te handelen met aandacht voor de kenmerken van de individuele patiënt;
 - Deelnemer kan veel voorkomende interacties met antibiotica op waarde schatten;
 - Deelnemer is op de hoogte van de wetenschappelijke onderbouwing van deze interacties;
 - Deelnemer is op de hoogte van relevante geneesmiddel- en patiëntgebonden risicofactoren;
 - Deelnemer kan veel voorkomende interacties met antibiotica praktisch afhandelen;
 - Deelnemer kent de mogelijkheden en beperkingen van relevante labwaarden en meetgegevens;
 - Deelnemer snapt dat het maken van concrete afspraken met de apotheker voordelen kent.

Valpreventie

Vallen bij ouderen heeft veel impact. U kent ongetwijfeld voorbeelden uit uw praktijk. Na een valpartij worden mensen extra kwetsbaar. Ze zijn minder mobiel, angstig en meer afhankelijk van zorg, met soms zelfs opname in een verpleeghuis als gevolg. Wat zou het mooi zijn als we een aantal van deze valpartijen zouden kunnen voorkomen, al is het maar 5%. Dan alleen al besparen we miljoenen en -nog belangrijker!- een hoop ellende. Het goede nieuws is dat dit kan. Het vraagt wel een gezamenlijke aanpak, want alleen samen lukt het om de juiste mensen te bereiken.

Een mooi thema voor een multidisciplinair zorgnetwerk!

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners huisarts, casemanagers, fysiotherapeuten, ergotherapeuten, etc.
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Algemene introductie: Wat weten we van valpreventie? Wat doen we al? Welke signaleringsvragen en/of instrumenten worden gebruikt? En dan? Wat gaat goed en wat kan beter? Wat vragen we aan elkaar? Casemanagement en opvolging?2. Praktische casefinding: Kruip in de huid van... “Ervaar en observeer een looppatroon”3. De dagelijkse praktijk: oefen met een casus4. Werkafspraken maken5. Evaluatie en afsluiting
Totale duur	90 minuten
Doelstellingen	<p>De volgende doelstellingen worden nagestreefd:</p> <ul style="list-style-type: none">• De deelnemer kan drie werkzame elementen voor een effectieve valpreventie aanpak noemen;• De deelnemer kan benoemen welke factoren van vloed zijn bij valpreventie;• De deelnemer kan benoemen wat zijn rol in de preventie keten kan zijn;• De deelnemers zijn enthousiast om met het thema valpreventie gezamenlijk aan de slag te gaan.
Werkvorm	Leren door ervaren: groepsgesprek, demonstratie en casus.

Achtergrondinformatie

- [Wat werkt bij Valpreventie \(website “Veilig Thuis”\)](#)
- https://www.richtlijndatabase.nl/richtlijn/preventie_van_valincidenten_bij_ouderen/schatting_valrisico_bij_thuiswonende_ouderen.html

Mondzorg bij dementie

Ouderen blijven steeds langer thuis wonen. Daarbij worden zij ook steeds ouder, wat vaak gepaard gaat met geleidelijke functionele achteruitgang, comorbiditeit en toenemend medicijngebruik. Ook houden ouderen steeds langer (delen van) hun eigen gebit en hierbij nemen tandtechnische voorzieningen toe. Directe consequenties hiervan zijn meer complexe gebitten, zoals bruggen en kronen, uitneembare voorzieningen (frameprothesen) en implantaten, die een grotere behoefte hebben aan intensieve (zelf)zorg.

Ouderen die kwetsbaar zijn en thuis wonen, kunnen door diverse omstandigheden grote problemen met hun mond krijgen, dan wel hierdoor andere ernstige aandoeningen oplopen. Zij zijn vaak niet meer in staat goede mondzorg uit te voeren en raken uit beeld van de tandartspraktijk. Uit onderzoeken komt een beeld naar voren dat hieraan diverse factoren ten grondslag liggen zoals kwetsbaarheid, eigenwaarde, schaamte, gebrek aan vertrouwen in resultaat en problemen met mobiliteit en financiën. Men is over het algemeen niet 'dental minded', het belang van een goede mondgezondheid wordt niet gezien en is vaak ondergeschikt aan andere vormen van zorg.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners huisarts, casemanagers, fysiotherapeuten, etc.
Programma	<ul style="list-style-type: none">- Wat zijn de gevolgen van een slechte mondgezondheid?- Welke aandoeningen/problemen in de mond komen veel voor bij ouderen?- Hoe ga je om met afweergedrag?- Wat is jouw taak/rol als zorgverlener?- Wat zijn de gevolgen van een slechte mondgezondheid?- Welke aandoeningen/problemen in de mond komen veel voor bij ouderen?- Hoe ga je om met afweergedrag?- Wat is jouw taak/rol als zorgverlener?
Totale duur	60 tot 90 minuten
Doelstellingen	<p>De volgende doelstellingen worden nagestreefd:</p> <ul style="list-style-type: none">• Deelnemers zijn zich bewust van de risico's van een slechte mondgezondheid bij (dementerende) ouderen en daarmee het belang van aandacht voor een goede mondhygiëne;• Deelnemers herkennen signalen van ontoereikende mondhygiëne/problemen in de mond;• Deelnemers weten welke rol zij (kunnen) spelen in het motiveren van het in stand houden van de mondgezondheid bij de kwetsbare cliënt en maken hierover concrete werkafspraken;• Deelnemers zijn zich bewust van de risico's van een slechte mondgezondheid bij (dementerende) ouderen en daarmee het belang van aandacht voor een goede mondhygiëne;• Deelnemers herkennen signalen van ontoereikende mondhygiëne/problemen

- in de mond;
- Deelnemers weten welke rol zij (kunnen) spelen in het motiveren van het in stand houden van de mondgezondheid bij de kwetsbare cliënt en maken hierover concrete werkafspraken.

Werkvorm PowerPoint presentatie met aansprekende illustraties waarbij deelnemers uitgenodigd worden mee te denken.

Achtergrondinformatie ter voorbereiding

- www.demondnietvergeten.nl
- www.zorgvoorbeter.nl/mondzorg
- www.mondzorgouderen.nl
- Richtlijn Mondzorg voor zorgafhankelijke cliënten in het verpleeghuis, NVVA (Verenso), 2007 (hoofdstuk 1 en 2)
- Brochure Mondzorg & de rol van verzorgenden en verpleegkundigen, pag. 5-15

Oudere migranten met dementie: bewustwording

Dementie komt steeds vaker voor bij oudere migranten. Desondanks is er nog vaak sprake van schaamte en taboe binnen de gemeenschap waarin deze ouderen participeren. Daarnaast verschilt de beleving van ziekte per culturele achtergrond. De 'religieuze verplichting' staat centraal, wat kan leiden tot overbelasting van mantelzorgers. Hoe ga je hier als hulpverlener mee om? En hoe voorkom je miscommunicatie met familie en cliënt? Op deze en andere vragen wordt ingegaan tijdens de scholing 'bewustwording bij oudere migranten met dementie'.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Multidisciplinair team (huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners huisarts, casemanagers, fysiotherapeuten, etc.)
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Korte inleiding en invullen kennistoets (10 minuten, geen voorbereiding noodzakelijk)2. Vertoning fragmenten uit documentaire 'Ik heb een dokter in Marokko' + casuïstiekbespreking (50 minuten)3. Discussie en samenvatting (30 minuten)
Totale duur	60 tot 90 minuten
Doelstellingen	<p>De volgende doelstellingen worden nagestreefd:</p> <ul style="list-style-type: none">• De deelnemer heeft inzicht in algemeen en specifiek culturele verschillen en de daarmee samenhangende ziektebeleving;• De deelnemer heeft inzicht in familiebanden in gemeenschappen met een niet-westerse culturele achtergrond;• De deelnemer weet op welke wijze het gesprek gevoerd kan worden met mensen met een niet-westerse culturele achtergrond;• De deelnemer weet hoe te handelen bij schaamte/taboe op het gebied van dementie in gemeenschappen met een niet-westerse culturele achtergrond;• De deelnemer kent het belang van de religieuze verplichting in gemeenschappen met een niet-westerse culturele achtergrond.
Werkvorm	Vertoning van de documentaire 'Ik heb een dokter in Marokko'. Aan de hand daarvan casuïstiekbespreking en discussie.

Oudere migranten met dementie: signalering en diagnostiek

Dementie komt steeds vaker voor bij oudere migranten. De komende jaren stijgt het aantal mensen met dementie 3 tot 4 keer zo snel onder de mensen met een migratieachtergrond. Uit onderzoek komt naar voren dat er sterke onderdiagnostiek is. De verklaring hiervoor is dat dementie onbekend is bij de mensen zelf, maar ook dat zorgverleners moeite hebben met het herkennen van de signalen van dementie. Zo valt het minder op dat iemand niet goed meer op woorden kan komen, als diegene de Nederlandse taal al niet goed beheerste. Ook is de reguliere diagnostiek niet toereikend. De laatste jaren krijgt dementie onder mensen met een migratieachtergrond gelukkig steeds meer aandacht. In deze scholing wordt u op de hoogte gebracht van *up to date* kennis op het gebied van diagnostiek en leert u dementie bij mensen met een migratie achtergrond te herkennen en bespreekbaar te maken.

Soort training	Decentrale scholing op locatie
Doelgroep	Multidisciplinair team (huisartsen, wijkverpleegkundigen, praktijkondersteuners huisarts, casemanagers, fysiotherapeuten, etc.)
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inleiding over laaggeletterdheid en lage gezondheidsvaardigheden in relatie tot dementie (30 minuten)2. Uitleg over instrumenten CCD screening, RUDAS + IQCODE, SignaLeren en gesprekslijsten 'Zorgen doe je Samen' en 'Mantelzorgoverbelasting bij laaggeletterde ouderen' (30 minuten)3. Casuïstiekbespreking en oefenen met toepassen instrumenten (20 minuten)
Totale duur	60 tot 90 minuten
Doelstellingen	<p>De volgende doelstellingen worden nagestreefd:</p> <ul style="list-style-type: none">• De deelnemer is zich bewust van prognose toename van dementie onder mensen met een migratie achtergrond en de huidige onderdiagnostiek.• De deelnemer is alert gemaakt op het herkennen van signalen van dementie.• De deelnemer weet welke instrumenten er momenteel beschikbaar zijn voor screening en diagnostiek.• De deelnemer heeft geoefend met het bespreekbaar maken van dementie met mensen met een migratieachtergrond.• De deelnemer heeft nagedacht over het toepassen van de besproken instrumenten.
Werkvorm	Vertoning van filmpjes uit SignaLeren en een filmfragment uit 'Mijn moeder is dement' (IDTV). Casuïstiekbespreking.

Aanbod masterclasses

Gezamenlijke besluitvorming en doelbepaling bij dementie

Dementie is een complexe aandoening, die naast gedragsverandering, vaak samen gaat met andere lichamelijke of psychische klachten. Er zijn geen standaardoplossingen: elke cliëntsituatie is weer anders. Natuurlijk betrek je als zorgverlener de familie bij de zorg en behandeling van mensen met dementie, omdat zij vaak niet meer goed voor zichzelf kunnen beslissen. Veel zorgverleners vinden dat vanzelfsprekend, maar niet altijd gemakkelijk. Hoe maak je gebruik van de ervaring van mantelzorgers? Wat willen mensen met dementie en hun familieleden het liefst? Hoe voer je het gesprek met de familie en hoe zorg je ervoor dat iedereen zoveel mogelijk op één lijn zit?

Wilt u aan de slag gaan met deze vragen aan de hand van eigen casuïstiek? Volg dan de masterclass over gezamenlijke besluitvorming en doelbepaling bij dementie.

Tijdens een drietal (inter)actieve workshops gaat u samen werken aan de antwoorden op deze vragen. U krijgt ervaringskennis aangereikt door een mantelzorger, u maakt kennis met een nieuw (wetenschappelijk) model over gezamenlijke doelbepaling en vervolgens volgt u een interactieve workshop over hoe om te gaan met het familiesysteem.

Soort training	Te volgen als masterclass. De afzonderlijke onderdelen zijn ook te volgen als scholingen op locatie.
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen en casemanagers, werkzaam in de eerstelijnszorg
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inleiding2. Workshop 1: <i>Hoe maak ik optimaal gebruik van ervaringsdeskundigheid?</i> (60 minuten)3. Pauze (15 minuten)4. Workshop 2: <i>Gezamenlijke doelbepaling bij dementie</i> (60 minuten)5. Workshop 3: <i>Familiesysteem</i> (60 minuten)6. Plenaire afsluiting
Totale duur	3,5 uur

Toelichting programma

Voor de omschrijvingen van de workshops wordt u verwezen naar pagina 11 (*Workshop 'Ervaringsdeskundigheid van mantelzorg'*), pagina 12 (*Workshop 'Gezamenlijke doelbepaling bij dementie'*) en pagina 13 (*Workshop 'Familiesysteem'*).

Palliatieve zorg bij dementie

Mensen met dementie blijven steeds langer thuis wonen. Omdat dementie een progressief ziektebeeld is, gaan zij steeds verder achteruit met steeds meer functieverlies. Het is daardoor onvermijdelijk dat mensen met dementie door - of in ieder geval mét - de dementie, sterven; ook in de thuissituatie. Het zorgbeleid zal dan ook gericht zijn op een optimaal welbevinden, een aanvaardbare kwaliteit van leven en op het voorkomen of verlichten van symptomen. In deze masterclass besteden we aandacht aan symptomen als pijn en slechte voedingstoestand en bespreken we alle zorg die komt kijken rondom de palliatieve fase.

Soort training	Te volgen als masterclass
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen, casemanagers en andere geïnteresseerden
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inleiding (15 minuten)2. Workshop: <i>Signalering in de palliatieve fase</i>3. Korte pauze (15 minuten)4. Workshop: <i>Terminale zorg in de palliatieve fase</i>5. Workshop: <i>Advance care planning</i>6. Afsluiting
Totale duur	3,5 uur

Toelichting programma

Voor de omschrijvingen van de workshops wordt u verwezen naar pagina 14 (*Signalering in de palliatieve fase*), pagina 15 (*Terminale zorg in de palliatieve fase*) en pagina 17 (*Advance care planning*).

Complexe zorgsituaties

In deze masterclass komt een scala aan problemen aan bod die kunnen optreden bij ouderen met dementie en ouderen die kwetsbaar zijn. Zo vormt de masterclass een combinatie van drie scholingen, te weten *Zorgmijders*, *Ouderenmishandeling* en *Rijvaardigheid*. Daarnaast wordt een deel van de scholing *Onbegrepen gedrag bij dementie* toegepast, door middel van eigen casuïstiek.

Soort training	Te volgen als masterclass. De losse onderdelen zijn ook als scholing te volgen.
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen, casemanagers en andere geïnteresseerden
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inleiding (15 minuten)2. Workshop: <i>Ouderenmishandeling</i> (60 minuten)3. Workshop: <i>Zorgmijders</i> (60 minuten)4. Korte pauze (15 minuten)5. Workshop: <i>Rijvaardigheid</i> (60 minuten)
Totale duur	3,5 uur

Toelichting programma

Voor de omschrijvingen van de workshops wordt u verwezen naar pagina 19 (*Workshop 'Ouderenmishandeling'*), pagina 21 (*Workshop 'Zorgmijders'*), pagina 23 (*Workshop 'Rijvaardigheid'*) en pagina 9 (*Workshop 'Stappenplan voor de aanpak van onbegrepen gedrag'*).

Oudere migranten met dementie

Dementie komt steeds vaker voor bij oudere migranten. Desondanks is er nog vaak sprake van schaamte en taboe binnen de gemeenschap waarin deze ouderen participeren. Daarnaast verschilt de beleving van ziekte per culturele achtergrond. Ook het herkennen van signalen kan lastig zijn, bijvoorbeeld als de oudere de Nederlandse taal niet goed beheerst. Hoe gaat u hier als hulpverlener mee om? En hoe voorkomt u miscommunicatie met familie en cliënt? Op deze en andere vragen gaan we in tijdens de masterclass 'Oudere migranten met dementie', georganiseerd in samenwerking met [Pharos](#).

Soort training	Te volgen als masterclass. De losse workshops zijn ook als decentrale scholing te volgen.
Doelgroep	Huisartsen, praktijkverpleegkundigen, wijkverpleegkundigen, casemanagers en andere geïnteresseerden
Programma	<ol style="list-style-type: none">1. Inleiding2. Workshop: <i>Bewustwording</i> (90 minuten)3. Korte pauze (15 minuten)5. Workshop: <i>Signalering en diagnostiek</i> (90 minuten)
Totale duur	3,5 uur

Toelichting programma

Voor de omschrijvingen van de workshops wordt u verwezen naar pagina 34 (*Workshop 'Bewustwording'*) en pagina 35 (*Workshop 'Signalering en diagnostiek'*).

Overige masterclasses

Naast de bovenstaande masterclasses, wordt er ook nog een drietal andere masterclasses aangeboden. Deze masterclasses zijn verdiepingen/uitbreidingen van een al eerder genoemde scholing. Het gaat hierbij om de volgende masterclasses:

- De scholing '*Onbegrepen gedrag bij dementie*' (zie pagina 9) kan meer uitgediept worden aangeboden. In deze vorm zal de masterclass ongeveer 3 uur beslaan.
- De twee scholingen omtrent medicatie '*Medicatiebeoordeling in de praktijk*' (pagina 29) en '*Antibiotica en samenwerken met de apothek*' (pagina 30) kunnen gecombineerd worden tot een uitgebreide masterclass over medicatie bij ouderen.
- De scholingen '*Dementiediagnostiek*' (pagina 24) en '*Meetinstrumenten cognitief functioneren*' (pagina 8) kunnen gecombineerd worden tot een uitgebreide masterclass over diagnostiek bij ouderen.

Praktische zaken

Bent u geïnteresseerd in één van de trainingen of masterclasses die u in deze trainingsgids bent tegengekomen? Hieronder leest u welke zaken van belang zijn bij het organiseren van de scholingsmodules of masterclasses.

Aanmeldprocedure

Aanmelden voor een scholing op locatie buiten de regio Gelderland-Zuid: stuur een e-mail naar info@dementienet.com en vermeld daarin het te scholen onderwerp, het (verwachte) aantal deelnemers, de gewenste dag/het tijdstip en de mogelijke locatie. U ontvangt een offerte per mail, waarbij wordt uitgegaan van reëel te maken kosten (wij hebben geen winstoogmerk). Wij benaderen een trainer en in overleg wordt de scholing ingepland. U bent zelf verantwoordelijk voor een geschikte scholingsruimte. In de ruimte dient aanwezig te zijn: een beamer, scherm, laptop, geluidsinstallatie en optioneel een microfoon (afhankelijk van de grootte van de zaal en het aantal deelnemers).

Voor een scholingsaanvraag in de regio Gelderland-Zuid: bekijk hiervoor de [scholingsgids van OCE Nijmegen](#).

De masterclasses worden circa viermaal per jaar door DementieNet georganiseerd op een centrale locatie. U vindt het aanbod op onze website: <https://www.dementienet.com/scholingen/>.

Het is ook mogelijk om een masterclass *incompany* te organiseren. Stuur hiervoor een mail naar info@dementienet.com, met daarin het te scholen onderwerp, het verwachte aantal deelnemers, de gewenste dag/het tijdstip en de mogelijke locatie. U ontvangt dan een offerte per mail. U bent zelf verantwoordelijk voor een geschikte scholingsruimte. In de ruimte dient aanwezig te zijn: een beamer, scherm, laptop, geluidsinstallatie en optioneel een microfoon (afhankelijk van de grootte van de zaal en het aantal deelnemers).

Accreditatie

Voor de masterclasses wordt accreditatie aangevraagd. Voor de scholingsmodules op locatie is dit **niet mogelijk**, tenzij de kosten voor accreditatie in de offerte zijn meegenomen.

Intellectueel eigendom

Alle lesmaterialen (lesopzetten, opdrachten, presentaties, etc.) die zijn ontwikkeld door DementieNet, zijn intellectueel eigendom van DementieNet. Hieronder vallen de auteurs-, merken- en octrooirechten. Dit betekent dat deze lesmaterialen niet zonder voorafgaande toestemming van DementieNet mogen worden gepubliceerd, vermenigvuldigd en/of mogen worden ingezet ten behoeve van onderwijs aan derden of in een andere organisatie.

Tevens attenderen wij u erop dat, indien u materiaal van een ander in of ten behoeve van uw lessen gebruikt, u deze alleen mag gebruiken indien u hiervoor toestemming heeft van de eigenaar dan wel dat deze materialen vrij van rechten zijn.